

Svartmes

Tämligen allmänt till vanligt förekommande i nästan hela Sverige, sällsynt eller saknas bara i inre delarna av Norrbottens län. Främst knuten till granskog, eftersom granfrön är en viktig del i födan under vinterhalvåret. Fluktuerar starkt i antal mellan år.

Rödlistestatus 2015: Livskraftig (LC)

Populationsutveckling:

1980–2012: minskning 62 %

2001–2012: stabil

Fågeldirektivet: Nej

Häckningsperiod: 10 april – 20 juli

Ekologiska krav

Svartmesen förekommer i skogar med inslag av barrträd, och då särskilt granskog eller barrblandskog. De högsta tätheterna finns i äldre, flerskiktade bestånd med stora granar men den kan också häcka i yngre, planterade granskogar, i tallskog eller i lövskog med litet inslag av barrträd. I ren lövskog saknas den helt i Sverige¹.

Boet placeras i håligheter, ofta lågt eller till och med på marken bland trädrötter, i ett sorkhål under en sten eller liknande. Detta är dock främst på grund av konkurrens från andra hålbyggare, och i frånvaro av sådana häckar den gärna högre upp i ett trädhål, hackspettshål eller en holk. Under vinterhalvåret är granfrön en viktig födokälla, och populationen fluktuerar med granens kottsättning. I övrigt äter svartmesen mest småkryp sommartid men med stort inslag av vegetabilier under övriga delar av året. Liksom flera andra mesar hamstrar den föda. Vissa år förekommer invasiva rörelser men i övrigt är den stannfågel. Svartmesen är en så kallad invasionsart som kan uppträda i stora mängder under vissa höstar. Invasionerna är troligen ett resultat av lyckad reproduktion i större områden i Fennoskandien och /eller nordvästra Ryssland.

Hänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Undvik förröjning inför gallring eller slutavverkning i bestånd i eller intill revir av svartmes.
- Skapa gärna högstubbar, särskilt i kanterna av hygget.
- Lämna 20 meter kantzon av gran och lövträd mot sumpskogar och myrar. Lämna 30 meter kantzon av gran och lövträd mot sjöar och större vattendrag. Lämna funktionella kantzoner av gran och lövträd mot bäckar.
- Lämna hålträd och starkt murken stående död ved.
- Lämna ogallrat vid skogspartier med större inslag av stående död ved.
- Lämna ogallrade grupper av träd där stående död ved kan bildas på sikt.

¹ Motsägs av svensk fågelatlas

SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning

I normalfallet kan hänsyn enligt ovan vara tillräcklig, då arten i regel har god bevarandestatus på lokal nivå. I andra fall visar bästa tillgängliga kunskap¹ att:

- Svartmes kräver ett ökat antal hänsynsträd (>30/ha). Det är i de flesta fall lämpligt att lämna hänsynsträd i grupper koncentrerade mot hyggeskanterna, snarare än jämnt utspridda på hyggenas öppna delar².

Skogsvårdslagen säger

- Behåll inslag av gran t.ex. när tall planteras på skogsmark som tidigare var grandominerad (SKSFS 7:7).
- Avstå från skogsbruk på hänsynskrävande miljöer, som t.ex. äldre skog på uddar och mot stränder, eller naturskogsrester (SKSFS 7:17).
- Lämna skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar, kulturmiljöer m.m. (SKSFS 7:21)

Indikator på skyddsvärd skog

I brist på forskning vet vi inte idag om svartmesen har signalvärde för skyddsvärda skogsmiljöer.

Regionala skillnader

Förekomsten blir glesare i Norrlands inland och särskilt i de inre delarna av Västerbottens och Norrbottens län. Denna skillnad beror inte på tillgången på lämpliga miljöer, och är inte ett tillräckligt motiv för särskild hänsyn i dessa regioner.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Att granskogar överförs till tall efter avverkning, så som sker framför allt i norra Sverige, är på sikt starkt negativt för svartmes, kungsfågel, mindre korsnäbb och flera andra skogsfåglar. Välj om möjligt att återbeskoga tidigare grandominerade bestånd med gran.
- Hyggesfritt skogsbruk är positivt för arten eftersom den då kan finnas kvar i beståndet.

Lästips

Artfakta för svartmes. <http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/103024>. ArtDatabankens webbplats,

² Hur påverkas fåglar av hyggesbruk? Bö Söderström, Fauna och flora 1/2008